

Socialinio darbo sociologija

Ką apie socialinio darbo discipliną pasako žurnalas STEPP¹?

Eugenijus DUNAJEVAS

*Vilniaus universiteto
Socialinio darbo katedra
Universiteto g. 9/1, LT-01313 Vilnius
Tel. 266 7610*

El. paštas: eugenijus.dunajevas@sf.vu.lt

Santrauka. Straipsnyje siekiama aptarti, ką apie socialinio darbo discipliną Vilniaus universitete gali pasakyti mokslo žurnalo STEPP (Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika) raida. Pirmoje straipsnio dalyje pagrindžiama mokslo žurnalo ir disciplinos sąsajos tezė. Teigiama, kad žurnalo vertė yra tiesiogiai susijusi su akademinės disciplinos verte. Antroje straipsnio dalyje aptariami žurnalo vertės rodikliai. Skiriami dviejų tipų žurnalo vertės rodikliai: žurnalo turinio ir žurnalą apibūdinantys rodikliai. Trečioje straipsnio dalyje remiantis išskirtais antro tipo rodikliais yra analizuojama mokslo žurnalo STEPP raida. Gauti rezultatai leidžia teigti, kad tiek žurnalo STEPP, tiek socialinio darbo disciplinos vertės didėja.

Pagrindiniai žodžiai: STEPP, akademinė disciplina, vertė, bibliometrija, socialinis darbas.

Įvadas

James S. Coleman'as (2005) mokslinius tyrimus arba tai, ką daro mokslininkai, skirsto į dvi grupes: grynuosius ir taikomuosius tyrimus. Grynieji tyrimai sudaro didžiąją mokslininkų veiklos dalį ir yra skirti naujų žinių, kurios ir aprėpia tam tikrą mokslą ar discipliną, gamybai. Iš tiesų, visi savo kasdienėje veikloje sugalvojame, atrandame kažką naujo, tačiau tik mokslininkai yra tie, kurie už šią veiklą gauna atlygį, nes, skirtingai nuo kitų, jie šią veiklą atlieka profesionaliai. Kita mokslininkų veiklos dalis yra skirta taikomiesiems tyrimams atlikti. Coleman'as (2005) teigia, kad problemos, kurios yra sprendžiamos taikomuoju tyrimu, ateina iš socialinio pasaulio, tačiau joms spręsti yra taikomi tie patys grynujų tyrimų metodai bei žinios. Vėlgi šia veikla užsiima daugelis savo kasdienėje veikloje, tačiau mokslininkai tai daro efektyviau.

Mokslininkų veiklos rezultatai yra komunikuojami. Komunikacija vyksta tarp mokslininkų ir mokslininkų, tarp mokslininkų ir nemokslininkų. Birutė Railienė (2009) skiria tris mokslininkų komunikacijos būdus: vadovavimas disertacijai, bendraautorystė ir citavimas. Vienas iš pagrindinių mokslinės komunikacijos kanalų, kuriuo vyksta komunikacija cituojant, yra mokslo žurnalai. Atidžiau pažvelgę į mokslo žurnalus pamatysime, kad jie labai skiriasi publikacijų turiniu, periodiškumu, citavimu ir kt. Mokslo žurnalas yra leidėjų, autorių ir skaitytojų veiksmų rezultatas.

¹ Tyrimą finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. LIT-8-87).

Autoriai, skaitytojai ir iš dalies leidėjai yra konkrečios disciplinos nariai, todėl į mokslo žurnalą galime žvelgti kaip į disciplinos veidrodį².

Šio straipsnio tikslas ir yra pažvelgti, kaip akademinė disciplina atsispindi mokslo žurnalo raidoje. Pirmoje straipsnio dalyje yra siekiama pagrįsti mokslo žurnalo ir disciplinos sąsajas. Antroje dalyje aptariami mokslo žurnalo vertės nustatymo metodai ir rodikliai. Trečioje straipsnio dalyje yra tiriamas mokslo žurnalas STEPP³ (Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika), siekiant atskleisti socialinio darbo⁴ disciplinos raidą Vilniaus universitete. Ketvirtoje straipsnio dalyje pateikiamos išvados.

Mokslo žurnalas kaip akademinės disciplinos atspindys

Kas yra disciplina?

Bandydami atsakyti į klausimą „kas yra akademinė disciplina?“ susiduriame su tuo, kad nėra vieno atsakymo. Kęstas Kirtiklis (2012) skiria tris požiūrius į discipliną – sociologinį, antropologinį ir metodologinį. Sociologiniu požiūriu disciplina yra ta identiteto dalis, kuri yra būdinga tyrimus atliekančiam ir mokymo paslaugas visuomenės nariams teikiančiam socialinei grupei. Antropologiniu požiūriu disciplina yra specifinė kultūra arba akademinė gentis, kurios narius vienija bendra simbolinė sistema. Metodologinis žvilgsnis discipliną mato kaip specifinio objekto specialius tyrimus.

Immanuelis Wallersteinas (2004) teigia, kad disciplina susideda iš trijų komponentų. Pirmiausia tai yra tam tikros žinios ir metodai, kuriais yra tiriami tam tikri reiškiniai. Antra, tai yra organizacija, kurios populiariausia forma yra universitetas, kurį sudaro fakultetai, o fakultetus katedros, pasiskirsčiusios pagal disciplinas. Ir trečia, disciplina taip pat reiškia kultūrinę bendruomenę. Dėl studijų trukmės, prioritetų vieniems ar kitiems tyrimams, teorijoms susiformuoja kultūriniai skirtumai. Tai galima aiškiai pamatyti palyginus ne tik skirtingų disciplinų atstovus, bet ir tos pačios disciplinos atstovus skirtinguose universitetuose.

Ar disciplinos tarpusavyje skiriasi? Viena vertus, teigiama, kad jokių skirtumų nėra. Šiai pozicijai atstovauja Kirtiklio (2012) išskirtas antropologinis požiūris, o sociologinis ir metodologinis požiūriai skirtumus tarp disciplinų mato. Kitas būdas pažvelgti į disciplinų skirtumus – palyginti jų vertę⁵, kurią rodo gauta išteklių dalis⁶. Šiame straipsnyje tiriami tik tie veiksniai, kurie yra susiję su Wallersteino išskirtais disciplinos struktūriniais elementais, o disciplinos generuojamų žinių vertinimą nulemiantys veiksniai nėra įtraukiami į analizę.

² Mokslo žurnalų skirtumai gali būti aiškinami ir akademinų disciplinų tarpusavyje skirtumais. Pavyzdžiui, mokslo žurnalas, kuris publikuoja specifinius, vietine kalba parašytus straipsnius, bus mažiau cituojamas nei tas, kurio problemos nėra specifinės ir gali būti perskaitytos tarptautinės mokslininkų bendruomenės. Nors citavimas ir skiriasi, tačiau žurnalo turinio kokybė gali ir nesiskirti.

³ Žurnalo STEPP numeriai ir visa susijusi informacija: <http://www.zurnalai.vu.lt/socialine-teorija-empirija-politika-ir-praktika>

⁴ Plačiau apie socialinį darbą Lietuvoje: Bagdonas (2001).

⁵ Šiame darbe vertė suprantama neoklasikinės ekonomikos kontekste, kur vertė yra maksimali pinigų suma, kurią asmuo yra pasiryžęs mokėti už gėrybę.

⁶ Akademinę discipliną galime suprasti kaip gėrybę, kurią visuomenė nori arba nenori puoselėti. Tam, kad disciplina galėtų vystytis, reikalingi ištekliai. Atsižvelgiant į tai, kiek disciplina yra vertinga visuomenei, tiek išteklių jai ir bus skirta. Plačiau apie išteklių skirstymą akademinėms disciplinoms: Whitley (2000), Norkus (2001).

Žinios ir metodai

Akademinės disciplinos pavadinimas visų pirma asocijuojasi su specifine perspektyva, per kurią tos disciplinos atstovai žvelgia į pasaulį (Wallerstein et al. 2002; Wallerstein 2004). Pavyzdžiui, žmogus yra daugelio disciplinų tyrimo objektas, tačiau kiekviena iš jų jame mato skirtingus dalykus. Sociologas mato socialinius santykius, psichologas – psichiką, biologas – kūną ir kt. Specifinis žvilgsnis į objektą skatina ir specifinį metodą, kuriuo yra tiriamas tas objektas.

Ištekliai yra skiriami taikomiesiems tyrimams ar gryniems tyrimams tikintis, kad ateityje tai atsipirks. Kaip išteklių valdytojai gali žinoti, kokius tyrimus finansuoti ir kokių ne? Vienas iš galimų atsakymų yra disciplinos žinių ir metodų nuoseklumas. Jon'as Elster'is (2007: 445) pateikia keturis kriterijus, kuriais remiantis galima pamatuoti disciplinos žinių ir metodų nuoseklumą ar neprieštarumą. Pirma, disciplinos atstovai tarpusavyje sutaria, kas yra teisinga ir kas yra neteisinga, kas yra nežinoma ir kas yra tik hipotezės. Antra, žinojimas progresuoja, kai paneigiamos teorijos yra atmetamos ir prie jų negrįžtama. Trečia, pagrindinės sąvokos ir teorijos yra apibrėžtos aiškiai ir kiekvienas gali jas suprasti, jeigu įdės laiko ir pastangų. Ir ketvirtas kriterijus teigia, kad disciplinos atstovai diskutuoja ir remiasi naujausiomis teorijomis ir faktais. Disciplinos, kurių žinios ir metodai rodo didesnę nuoseklumą, yra labiau vertinamos.

Organizacija

Akademinė disciplina yra ne tik žinios ir metodai, bet ir konkretūs žmonės (Wallerstein 2004). Siekdami veiksmų koordinavimo ir iš to plaukiančio efektyvumo visuomenės nariai buriasi į organizacijas. Dažniausiai disciplinos nariai yra organizuoti į universitetą, kurį sudaro fakultetai, o fakultetus – katedros, pasiskirsčiusios pagal konkrečias disciplinas.

Išteklių skyrimas tiesiogiai susijęs su tuo, kiek disciplinos atstovai yra organizuoti. Pirma dėl koordinuotų veiksmų padidėja tyrimų efektyvumas. Pavyzdžiui, tyrėjai gali specializuotis pagal tyrimų specifiką ir nedubliuoti vienas kito darbo. Kita vertus, tai, kad disciplina yra susieta su konkrečia katedra, rodo universiteto pasitikėjimą šios disciplinos atstovais ir disciplinos savarankiškumą, nes katedrai išlaikyti reikia didesnių išteklių, o tai rodo, kad katedrą universitetas vertina.

Disciplinos, kurios yra labiau organizuotos (universitetai, asociacijos, draugijos ir kt.), gauna daugiau išteklių nei tos, kurios mažiau organizuotos.

Kultūrinė bendruomenė

Wallersteinas (2004) teigia, kad disciplina taip pat yra ir kultūrinė bendruomenė. Dėl to, kad studijos trunka ilgus metus, disciplinos nariai prioritetą teikia vieniems ar kitiems tyrimams, skaitiniams ar tyrimo metodams, atsiranda kultūriniai arba simbolinių sistemų skirtumai. Tai galime aiškiai pamatyti palyginę ne tik skirtingų disciplinų atstovus, bet ir tos pačios disciplinos skirtingų universitetų atstovus.

Specifinė simbolinė sistema sukuria disciplinos savitumą, originalumą arba specifiškumą. Būtent savitumas didina monopoliją arba mažina konkurenciją kovoje dėl išteklių. Antra vertus, specifiškumas leidžia išvengti tyrimų dubliavimosi, o tai vėlgi leidžia tinkamiau paskirstyti išteklius. Taigi disciplinos, kurios yra originalesnės, specifiškesnės, labiau vertinamos.

Mokslo žurnalai

Visų pirma mokslo žurnalai yra neatsiejami nuo konkrečios disciplinos narių (Wallerstein 2004). Žurnalai yra skirti disciplinos bendruomenei. Pirma, mokslo žurnalas leidžia disciplinos nariams paskleisti žinių apie savo atliktus darbus. Antra, mokslo žurnalas sukuria komunikacijos terpę disciplinoms nariams. Trečia, mokslo žurnalas sukuria galimybes įvertinti mokslinius darbus.

Antra, mokslo žurnalas yra žurnalo leidėjų, autorių ir skaitytojų, turinčių tam tikrus išteklius, veiksnių, kuriais siekiama patenkinti savo interesus, atliekamų esamoje kultūrinėje, politinėje ir fizinėje aplinkoje, rezultatas, kuris per grįžtamąjį ryšį kreipia veikėjų veiksmus⁷. Žurnalo leidėjai tai žurnalo redaktoriai, recenzentai, išteklių valdytojai. Redaktoriai, kurie paprastai būna disciplinos nariai, prižiūri publikacijų kokybę⁸ ir taip didina žurnalo vertę. Kuo didesnė yra žurnalo vertė, tuo labiau yra patenkinami redaktorių asmeniniai ir disciplinos interesai⁹. Recenzentai (jeigu tokių yra) vertina pateiktus rankraščius, o jų interesai yra labiau susieti su disciplinos nei su asmeniniais interesais. Išteklių valdytojai skiria išteklius žurnalo leidybai. Tai gali būti valstybė, bankas, mokslo organizacija, profesinė sąjunga, fondas ir kt. Išteklių valdytojų interesas yra tam tikrų tyrimų skatinimas ir viešinimas, o gali būti ir investicija. Autoriai yra tyrėjai, kurie publikuojasi, nes siekia skleisti žinių apie savo darbus disciplinos bendruomenės nariams ir didinti asmeninę gerovę. Žurnalo skaitytojai yra disciplinos bendruomenė ir publikuotą medžiagą naudoja savo tyrimams. Skaitytojui žurnalo vertė yra tai, kiek naudingos ir patikimos informacijos jis gali tikėtis gauti perskaitęs atitinkamą straipsnį, publikuotą mokslo žurnale.

Trečia, mokslo žurnalo vertė lemia finansinių išteklių skirstymą (Maskeliūnas 2011). Kuo didesnė žurnalo vertė, tuo daugiau išteklių yra skiriama disciplinai, kuriai priklauso žurnalas.

Mokslo žurnalų vertė

Šiuolaikinėse visuomenėse mokslo žurnalų vertę skaičiuoja specialios organizacijos¹⁰. Svarbu pažymėti, kad mokslo žurnalo vertę nustato skaitytojai – vertė suteikiama žurnalui tada, kai skaitytojas cituoja žurnalo publikaciją. Organizacijos, naudodamos sofistikuotas metodikas, skaičiuoja citavimus. Reikia pažymėti, kad skaičiavimo metodikos pasirinkimas daro poveikį žurnalo vertei (Tamulaitis 2011; Maskeliūnas, Dagienė 2011). Šalia mokslo žurnalų, kurie yra vertinami, yra visa aibė žurnalų, kurie nori būti vertinami. Tam, kad žurnalas būtų pradėtas vertinti specializuotų organizacijų, reikia, kad jis atitiktų organizacijų nustatytus reikalavimus. Galima teigti, kad mokslo žurnalas yra vertinamas dviem rodiklių grupėmis. Pirma grupė – žurnalo turinio vertinimo, arba bibliometriniai, rodikliai. Antra grupė – tai žurnalą apibūdinantys rodikliai. Tik perėjus žurnalo vertinimo kliūtį, pereinama prie žurnalo turinio vertinimo.

⁷ Mokslo žurnalo, kaip racionalių veikėjų veiksmų rezultato, analizė yra grįsta Elinor Ostrom (2005) išvystyta institucijų analizės ir plėtros prieiga (angl.: *Institutional analysis and development framework*).

⁸ Reikia pažymėti, kad ne visada tai pavyksta, net ir esant atitinkamiems įrankiams. Plačiau: Sokal (1996).

⁹ Individas nebūtinai turi būti susietas su vienu interesu. Žmogus gali turėti daug lygiagrečiai egzistuojančių interesų (Elster 1992).

¹⁰ Šiuo metu pasaulyje labiausiai vertinami Thomson Reuters padalinio Web of Science (buvęs ISI) atliekami mokslinės produkcijos vertinimai. Plačiau apie mokslinės produkcijos vertinimo politiką: Weingart (2005).

Žurnalo turinio vertinimo (bibliometriniai) rodikliai

Mokslo žurnalo turinys yra vertinimas bibliometriniais, arba mokslometriniais, rodikliais. Bibliometrija, arba mokslometrija, yra *matematinų ir statistinių metodų pritaikymas informacijos ir komunikacijos procesams tirti* (Trumpienė, Šeigždienė 2011: 105). Moed (2011 cit. pagal Maske- liūnas, Dagienė 2011: 33) skiria tris bibliometrinių rodiklių grupes:

- Baziniai rodikliai. Tai publikacijų skaičius žurnale, publikacijų citavimų skaičius, viduti- nis žurnalo citavimas.
- Normalizuoti rodikliai. Santykinis publikacijų citavimų skaičius, gausiausiai cituojamų publikacijų procentilė.
- Kontekstiniai rodikliai. Besiremiantys visu citavimo tinklu ir citavimo kontekstu.

Būtent šiuos rodiklius skaičiuoja mokslinės produkcijos vertinimo paslaugas teikiančios or- ganizacijos.

Žurnalą apibūdinantys rodikliai

Tam, kad būtų pradėtas žurnalo turinio vertinimas, pirmiausia yra įvertinami žurnalą apibūdinan- tys rodikliai.

Korporacijos „Thomson Reuters“ padalinys „Web of Science“ teikia mokslinės produkcijos vertinimo paslaugas. „Thomson Reuters“ vertinami žurnalą apibūdinantys rodikliai¹¹ pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė. „Web of Science“ žurnalą apibūdinantys rodikliai

Nr.	Rodiklis
1.	Periodiškumas – žurnalas yra publikuojamas tada, kada yra nurodyta leidėjų, savaitės tikslumu.
2.	Tarptautinės leidėjų konvencijos – informatyvus žurnalo pavadinimas, išsamus straipsnio pavadinimas, anotacija, išsami bibliografinė informacija, išsami informacija apie autorių.
3.	Straipsniai yra publikuojami anglų kalba.
4.	Straipsniai yra recenzuojami.
5.	Žurnalo turinys – kiek žurnalo turinys susijęs su jau esamais žurnalais.
6.	Žurnalo turinio tarptautiškumas.
7.	Žurnalo citavimas – kiek žurnalas yra cituojamas žurnalų, įtrauktų į Web of Science duomenų bazę.

Kita organizacija, kuri teikia mokslinės produkcijos vertinimo paslaugas, yra korporacijos „Elsevier“ padalinys „Scopus“. Žurnalą apibūdinantys rodikliai¹², kuriuos vertina „Scopus“, yra pateikiami 2 lentelėje.

Apibendrinkime pirmiau pristatytus rodiklius.

Pirmas žurnalą apibūdinantis rodiklis yra periodiškumas. Būtent reguliari leidyba parodo, kad žurnalo leidėjai susiduria su nuolatine leidybos paslaugų paklausa – autoriai nori publikuoti žurnale ir siunčia žurnalo redakcijai rankraščius. Kita vertus, esant nepakankamai rankraščių pa- siūlai, galima teigti, kad redaktoriai atlaidžiau žiūrės į straipsnių kokybę, nes jų pirminis tikslas

¹¹ <http://wokinfo.com/essays/journal-selection-process/> [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]

¹² <https://www.elsevier.com/solutions/scopus/content/content-policy-and-selection> [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]

2 lentelė. „Scopus“ žurnalų apibūdinantys rodikliai

Nr.	Rodiklis
1.	Recenzavimas – žurnalų straipsniai yra recenzuojami ir viešai skelbiama recenzavimo procedūra.
2.	Žurnalai yra publikuojami reguliariai ir turi ISSN.
3.	Straipsnių pavadinimai ir anotacijos yra parašytos anglų kalba.
4.	Viešai skelbiami etikos reikalavimai.
5.	Žurnalo politika – straipsnių priėmimo / atmetimo politika, recenzavimo tipas, redakcijos kolegijos narių geografinis pasiskirstymas, autorių geografinis pasiskirstymas.
6.	Turinys – akademinis įnašas į konkrečią sritį, anotacijų aiškumas, straipsnių atitiktis žurnalo misijai.
7.	Žurnalo citavimas – kiek žurnalas yra cituojamas žurnalų, įtrauktų į „Scopus“ duomenų bazę.
8.	Prieinamumas – kiek informacijos apie žurnalo turinį galima pasiekti internetu.

yra išleisti einamąjį žurnalo numerį, o užtikrinti straipsnių kokybę – antrinis tikslas. Taip pat reguliari leidyba rodo, kad žurnalui netrūksta išteklių, reikalingų leidybai, o tai savo ruožtu rodo, kad žurnalas yra vertinamas tų, kurie skiria išteklius. Reguliarumą rodo išleistų žurnalo numerių reguliarumas. Tačiau rankraščių pasiūlą yra įvertinti sudėtingiau. Viena vertus, tai yra duomenys apie priimtų ir atmestų rankraščių santykį, tačiau šią informaciją yra nelengva patikrinti. Kita vertus, rankraščių pasiūlą rodo laiko skirtumas tarp datos, kai rankraštis buvo gautas, ir datos, kai rankraštis buvo priimtas spausdinti. Kuo laiko tarpas tarp dviejų datų yra ilgesnis, tuo didesnė yra rankraščių pasiūla¹³.

Antras žurnalų apibūdinantis rodiklis – turinio kokybė. Lengviau įvertinti žurnalų, kurie nėra skirti su konkrečia kultūra susijusioms disciplinoms¹⁴, turinio kokybę. Siekiant įvertinti mokslo žurnalo turinio kokybę, galima pamatuoti žurnalo atvirumą autoriams, kurie nėra susiję su žurnalą leidžiančia organizacija. Kuo žurnale daugiau publikuojasi autoriai, nesusiję su žurnalą leidžiančia organizacija, tuo labiau žurnalas yra vertinamas – žurnalo redakcija gauna daugiau rankraščių, o kadangi ne organizacijai priklausančių autorių yra daugiau nei organizacijai priklausančių, todėl atitinkamai jie turi būti labiau publikuojami žurnale. Pirma, tai yra vienos šalies lygmeniu vietinių ir išorinių autorių santykis. Antra, tai šalies autorių ir kitų šalių autorių santykis.

Originalumas, savitumas ar specifiskumas yra trečias žurnalų apibūdinantis rodiklis. Jeigu žurnalas nėra originalus, o apima įvairias disciplinas, galima spėti, kad jis siekia gauti kuo daugiau rankraščių¹⁵. Vis dėlto mokslo žurnalai yra leidžiami tam, kad skleistų originalią informaciją, nes dubliavimas reiškia informacinio triukšmo mokslo žinių erdvėje, kuri ir taip yra didžiulė, didinama. Iš to išeina, kad daugeliu atvejų mokslo žurnalai siekia būti originalūs. Analizuodami tai, kiek žurnalo publikuojami straipsniai yra išsibarstę po įvairias disciplinas, galime pamatyti

¹³ Prestižiniai arba vertinami mokslo žurnalai susiduria su straipsnių antplūdžiu, todėl autoriai turi laukti net iki poros metų, kol jų rankraštis bus publikuotas.

¹⁴ Pavyzdžiui, teisės disciplina yra neatsiejama nuo vietinės kultūros, nes teisės normos išsivysto iš esamos bendruomenės ir jos narių sąveikos. Kadangi nagrinėjamos problemos yra vietinės, tai ir jų susidomėjimas yra vietinis, tai lemia santykinai mažesnį citavimų skaičių.

¹⁵ Iš tiesų galime stebėti mokslo žurnalus, kurie publikuoja tiek humanitarinių disciplinų, tiek gamtamokslinių, tiek inžinerinių disciplinų straipsnius. Straipsniai yra recenzuojami, tačiau už straipsnius reikia susimokėti.

žurnalo originalumo laipsnį. Jeigu disciplinų sklaida žurnale yra didelė, galima manyti, kad žurnalas mažai originalus, ir, atvirkščiai. Kita vertus, galima kalbėti ir apie straipsnių originalumą. Galimybė pateikti originalesnę žinią yra neatsiejama nuo esamų darbų apžvalgos. Kuo didesnė apžvalga, tuo didesnė tikimybė, kad bus pasakyta kažkas kito, nei kad pasakyta. Literatūros sąrašo apimtis gali būti vienas iš straipsnio originalumo rodiklių.

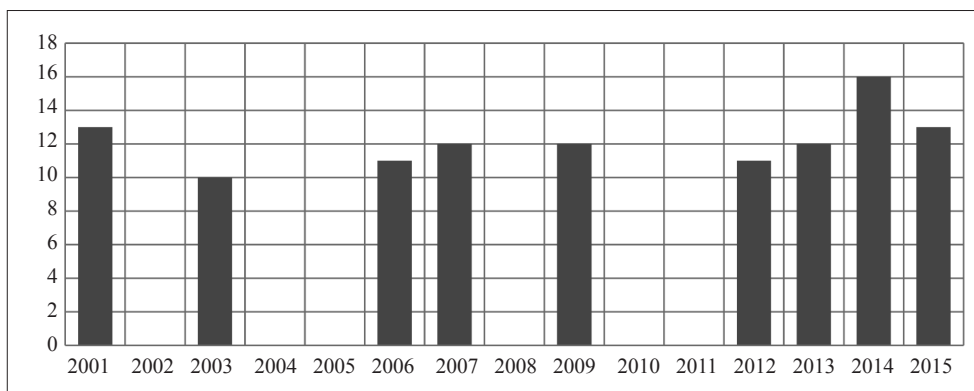
Ketvirtas rodiklis yra informacijos apie rankraščių atrinkimą ir vertinimą skaidrumas. Šiuolaikinės informacinės technologijos leidžia šias procedūras pamatyti kiekvienam besidominčiam, todėl jų prieinamumas yra skaidrumo rodiklis. Skelbiamą informaciją galima įvertinti tik vieną kartą – ji yra ar jos nėra tam tikru laiko momentu.

Žurnalas STEPP ir socialinio darbo disciplina Vilniaus universitete

Pirmasis žurnalo STEPP numeris buvo išleistas 2001 metais. O socialinio darbo disciplina Lietuvoje radosi 1992 metais, kai Vilniaus universiteto Filosofijos fakultetas pagal sutartį su Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija pradėjo rengti pirmuosius socialinius darbuotojus (Bagdonas, Lazutka 2007). Socialinio darbo disciplinai skirtas mokslo žurnalas pasirodė tik po devynerių metų nuo disciplinos atsiradimo. Toliau pristatoma žurnalo STEPP vertės kaita ir ji siejama su socialinio darbo disciplinos raida Vilniaus universitete.

Reguliarumas

Kaip jau buvo minėta, žurnalo reguliari leidyba atskleidžia rankraščių pasiūlą. Galima teigti, kad reguliari leidyba priklauso ir nuo žurnalo leidėjų organizuotumo, vadybinių įgūdžių. Tačiau jeigu leidėjai susiduria su kokybiškų rankraščių antplūdžiu, jie yra „spaudžiami“ publikuoti žurnalo numerius. Siekdami įvertinti žurnalo STEPP numerių publikavimo reguliarumą ir rankraščių pasiūlos kaitą, pažvelkime, kokių periodu buvo publikuojami žurnalo numeriai ir kiek straipsnių buvo publikuota (1 pav.).

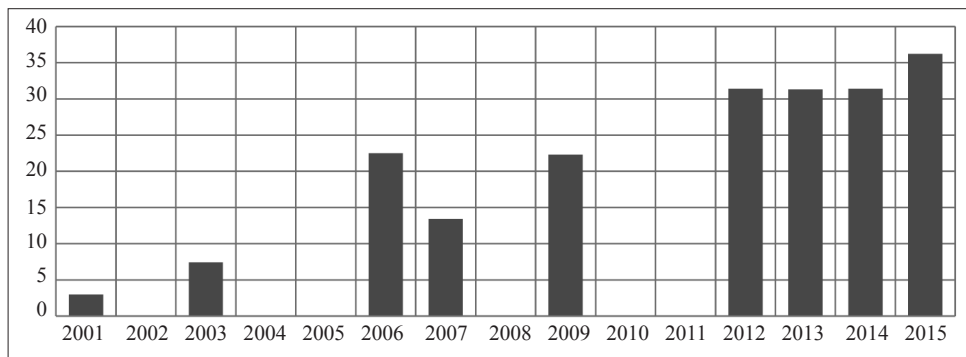

1 pav. Žurnalo STEPP publikavimo periodiškumas ir publikuotų straipsnių skaičius 2001–2015 metais

Matome, kad tik nuo 2012 metų žurnalo STEPP numeriai yra publikuojami reguliariai¹⁶. Jei-
gu teigtume, kad žurnalo numerių publikavimo periodiškumas tiesiogiai priklauso nuo rankraščių
pasiūlos, tai galime konstatuoti, kad nuo 2012 metų padidėjo rankraščių pasiūla. Kita vertus,
žurnalo publikavimas priklauso ir nuo redaktorių bei išteklių valdytojų veiksmų. Žurnalo leidybai
reikalinga pradinė finansinė išteklių valdytojo, kuris sutinka rizikuoti, injekcija. Žurnalas gali ir
neatnešti naudos, kurios iš jo tikisi išteklių valdytojas.

Tačiau pažvelgę į tai, kiek yra publikuojama straipsnių, matome, kad publikuotų straipsnių
skaičius svyruoja nuo 10 iki 16 ir standartinis nuokrypis tėra 1,7 straipsnio. Galima teigti, kad
žurnalo leidėjai publikuoja panašų straipsnių skaičių. Jei-
gu žurnalo leidėjai publikuotų visus ran-
kraščius, straipsnių skaičius turėtų svyruoti daug labiau, ypač tuo laikotarpiu, kai žurnalo leidyba
yra reguliari. Todėl, galime teigti, kad žurnalo STEPP publikavimo reguliarumas gali būti sieja-
mas su redaktorių ir išteklių valdytojų veiksmais, o tai savo ruožtu rodo ir didėjančią socialinio
darbo disciplinos vertę.

Vis dėlto tam, kad galėtume įvertinti publikuotų straipsnių kokybę, turime remtis kitais ro-
dikliais. Kaip jau buvo minėta, geriausiai publikacijų kokybę galime įvertinti pagal jų citavimą,
tačiau žurnalas STEPP tik nuo 2015 metų buvo įtrauktas į organizacijų CEEOL¹⁷ ir nuo 2013 į
Index Copernicus International¹⁸ mokslo žurnalų duomenų bazes. Vis dėlto netiesiogiai kokybę
rodo publikacijų literatūros sąrašai. Kuo straipsnyje yra apžvelgta daugiau kitų tyrėjų darbų, tuo
didesnė tikimybė, kad bus pasakyta kažkas naujo ir nebus dubliavimo. Pažvelkime, kaip keitėsi
literatūros sąrašų apimtis (2 pav.).

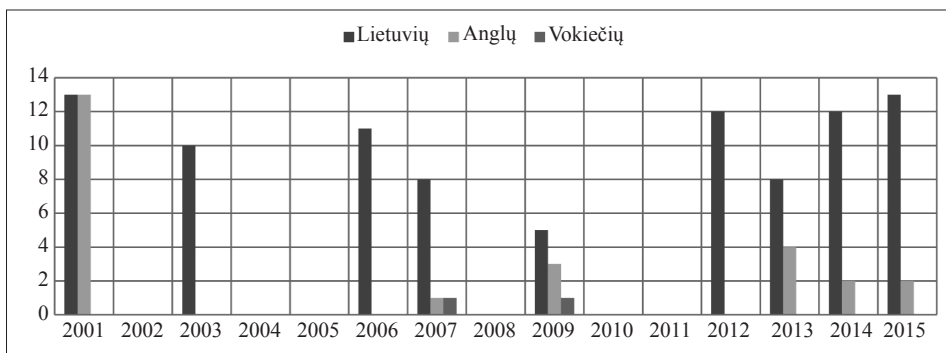
2 pav. *Žurnale STEPP publikuotų straipsnių literatūros sąrašo pozicijų skaičiaus vidurkis
2001–2015 metais*

Matome, kad nuo 2012 metų vidutinis vieno straipsnio literatūros sąrašo pozicijų skaičius yra
daugiau nei 30 pozicijų. Apskritai galime matyti literatūros sąrašų progresinį augimą nuo 2001 iki
2015 metų. Jei-
gu literatūros sąrašo apimtį siesime su publikacijų kokybę, tada galime teigti, kad
žurnale STEPP publikuojamų straipsnių kokybė gerėjo.

¹⁶ Nuo 2014 metų žurnalas yra leidžiamas du kartus per metus – liepos ir sausio mėnesiais.

¹⁷ <http://www.ceeol.com/>

¹⁸ <http://en.indexcopernicus.com/>

3 pav. Žurnale STEPP publikuotų straipsnių pasiskirstymas pagal kalbą 2001–2015 metais

Kitas turinio kokybės rodiklis yra tai, kiek žurnale publikuojasi autoriai, kurie užima pozicijas žurnalą leidžiančioje organizacijoje – pavadinkime juos vidiniais autoriais – ir kiek autorių neužima pozicijų žurnalą leidžiančioje organizacijoje – išorės autoriai. Šių autorių grupę sudaro užsienio organizacijose dirbantys potencialūs autoriai ir toje pačioje šalyje, tačiau kitose disciplinų organizacijose dirbantys potencialūs autoriai. Jeigu žurnalas yra skirtas tarptautinei auditorijai, tada jame didžioji dalis straipsnių bus publikuota ta kalba, kurią vartoja didžiausias skaičius skaitytojų. Vakarų pasaulyje tai yra anglų kalba. Siekdami nustatyti, kokiai auditorijai yra skirtas žurnalas STEPP, pažvelkime, kokiomis kalbomis yra publikuojami straipsniai žurnale (3 pav.).

Matome, kad dominuoja lietuvių kalba, tai reiškia, kad žurnalas yra skirtas Lietuvos auditorijai. Tai, kad žurnalas yra skirtas vietinei auditorijai, reiškia, kad potencialių autorių aibę sudaro vietinėse organizacijose dirbantys autoriai. Kadangi žurnalas STEPP yra skirtas socialinio darbo disciplinai, vertinsime tik su socialinio darbo disciplina susijusius autorius. Kitas potencialių autorių aibės identifikavimo kriterijus yra autorių užimtumas universitetuose. Nors socialinio darbo studijos Lietuvoje yra organizuojamos tiek universitetuose, tiek kolegijose, tačiau tik universitetų darbuotojų pozicijos tiesiogiai priklauso nuo publikacijų, todėl jie dominuoja tarp mokslo žurnalų autorių. Bendras potencialių autorių (skaičiuojant pagal katedrose dirbančius etatinius darbuotojus) skaičius Lietuvoje 2015 metais buvo 171¹⁹: Vilniaus universiteto Socialinio darbo katedroje yra 31 narys²⁰, Vytauto Didžiojo universiteto Socialinio darbo katedroje – 22 nariai²¹, Lietuvos edukologijos universiteto Socialinio darbo ir sociologijos katedroje yra 15 narių²², Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir socialinio darbo institute – 54 nariai²³, Klaipėdos universiteto Socialinio darbo katedroje yra 10 narių²⁴, Šiaulių universiteto Socialinės pedagogikos

¹⁹ Pateiktas potencialių autorių skaičius negali būti tikslus, nes ne visi katedrų nariai turi interesą publikuoti moksluose žurnaluose. Dalis katedros narių yra valandininkai, yra apskritai nesiekiančių akademinės karjeros. Be to, kitų disciplinų autoriai gali rašyti atitinkama tema.

²⁰ <http://www.fsf.vu.lt/struktura/katedros/socialinio-darbo-katedra/katedros-nariai> [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]

²¹ <http://socialinisdarbas.vdu.lt/lt/destytojai> [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]

²² https://leu.lt/lt/sef_socialinio_darbo_katedra/sdk_apie_mus/sdk_darbuotojai/all.html [žiūrėta m. 2015 m. gruodžio 1 d.]

²³ https://www.mruni.eu/lt/universitetas/fakultetai/socialiniu_tehnologiju_fakultetas/institutai/edukologijos_ir_socialinio_darbo_institutas/kontaktai/ [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]

²⁴ <http://www.ku.lt/svmf/struktura/katedros/socialinio-darbo-katedra/sdk-destytojai/> [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]

ir psichologijos katedroje yra 19 narių²⁵, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų katedroje 20 narių²⁶. Vilniaus universiteto Socialinio darbo katedroje yra 31 narys ir tai sudaro apie 20 procentų visų potencialių autorių. Neįtraukę kitų veiksmų, galime teigti, kad žurnale STEPP Vilniaus universiteto Socialinio darbo katedros narių publikacijų neturėtų būti daugiau nei 20 procentų, jeigu žurnalo vertė yra didelė ir visi potencialūs socialinio darbo disciplinai priklausantys autoriai siekia jame publikuotis. Dabar galime pažvelgti, ką apie žurnalo STEPP kokybę sako vietinių ir išorinių autorių skaičius (3 lentelė).

3 lentelė. *Žurnalo STEPP publikacijų vietiniai ir išoriniai autoriai 2001–2015 metais*

Metai	2001	2003	2006	2007	2009	2012	2013	2014	2015
<i>Išoriniai</i>	5	2	2	1,5	2,5	0,5	7	6	6,75
<i>Vidiniai</i>	5	3	7	9	6,5	10,5	0	9	6,25
Vidiniai proc.	50	60	78	86	72	95	0	60	48

Matome, kad vidiniai žurnalo STEPP publikacijų autoriai sudarė ne mažiau kaip 50 procentų visų autorių. Kaip jau buvo minėta, jeigu žurnalo STEPP vertė yra didelė visiems potencialiems autoriams, tada vidinių autorių procentinė dalis turi sudaryti ne daugiau nei 20 procentų. Pirmiau buvo teigiama, kad žurnalo STEPP periodiškumas rodo socialinio darbo disciplinos vertės pokyčius, ir šiuo laikotarpiu vidinių autorių procentinės dalies vidurkis yra 51 procentas. O laikotarpiu nuo 2001 iki 2011 metų vidinių autorių procentinės dalies vidurkis buvo 69 procentai. Periodiškumo laikotarpiu vidinių autorių dalis yra mažesnė, todėl galima teigti, kad žurnalo vertė padidėjo, o kartu tai rodo ir didėjančią socialinio darbo disciplinos vertę.

Kitas žurnalo turinio kokybės rodiklis – turinio originalumas, savitumas ar specifiškumas. Buvo teigta, kad kuo žurnalo turinys yra savitesnis, tuo jis mažiau dubliuoja ar persidengia su kitais mokslo žurnalais. Pagal Wallersteiną, tai, kad žurnalas STEPP yra leidžiamas Vilniaus universiteto Socialinio darbo katedros, todėl jis pirmiausia yra susijęs su socialinio darbo disciplina ir dauguma publikacijų turi būti socialinio darbo srities. Duomenys apie tai, kokias disciplinas atspindi publikuoti straipsniai, pateikiami 4 lentelėje²⁷.

Žvelgdami į lentelę matome, kad socialinio darbo disciplinai priskirtinos publikacijos sudaro apie 30 procentų visų publikacijų. Iš tiesų galima teigti, kad žurnalas STEPP apima dvi pagrindines disciplinas: socialinį darbą ir socialinę politiką, tą pabrėžia ir patys žurnalo leidėjai šio leidinio internetiniame puslapyje²⁸. Nuo pat žurnalo atsiradimo pradžios šios dvi disciplinos dominuoja ir sudaro apie 60 procentų visų straipsnių; nemažą dalį straipsnių sudaro sociologijos

²⁵ http://www.su.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=16786&Itemid=279&lang=en [žiūrėta m. 2015 gruodžio 1 d.]

²⁶ <http://www.lsmuni.lt/lt/struktura/medicinos-akademija/visuomenes-sveikatos-fakultetas/katedros/socialiniu-ir-humanitariniu-mokslu-katedra.html> [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]

²⁷ Straipsniai buvo priskiriami disciplinoms, atsižvelgiant į straipsnio objektą. Pavyzdžiui, jeigu straipsnyje kalbama apie socialinių darbuotojų perdegimo sindromą, tai straipsnis būtų priskirtas psichologijos disciplinai, nes perdegimo sindromas yra psichologijos mokslo sritis.

²⁸ <http://www.zurnalai.vu.lt/socialine-teorija-empirija-politika-ir-praktika>

4 lentelė. *Disciplinos, kurias atspindi žurnalo STEPP publikacijos 2001–2015 metais*

Metai	2001	2003	2006	2007	2009	2012	2013	2014	2015	viso
<i>Socialinis darbas</i>	4	3	3	4	1	3	3	3	3	27
<i>Sociologija</i>	1	1	1	3	2	2	5	4	-	19
<i>Socialinė politika</i>	7	3	4	2	1	3	1	2	5	28
<i>Edukologija</i>	-	2	1	2	-	-	2	4	1	12
<i>Filosofija</i>	-	1	-	-	1	-	-	-	-	2
<i>Lyčių studijos</i>	-	-	1	-	-	1	-	1	1	4
<i>Istorija</i>	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
<i>Psichologija</i>	-	-	-	1	2	1	1	-	2	7
<i>Kriminologija</i>	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2
Soc. darbas proc.	33	30	27	33	13	30	25	21	23	27
Soc. politika proc.	58	33	36	17	13	30	8	14	38	28

ir edukologijos disciplinoms priskirtini straipsniai. Tačiau tam, kad galėtume giliau pažvelgti į publikacijų sąsajas su konkrečiomis disciplinomis, reiktų gilesnės pačių publikacijų analizės, o tai šiame darbe nebuvo atliekama.

Išvados

Pirmoje straipsnio dalyje buvo siekta pagrįsti mokslo žurnalo ir disciplinos sąsają. Buvo teigiama, kad mokslo žurnalas atspindi discipliną. Mokslo žurnalo ir disciplinos sąsaja buvo grindžiama remiantis Wallersteino disciplinos teorija ir Ostrom institucijų analizės ir plėtros prieiga. Teigiama, kad kuo vertingesnis yra mokslo žurnalas, tuo vertingesnė yra ir disciplina, susijusi su žurnalu.

Kitoje straipsnio dalyje buvo kalbama apie mokslo žurnalo vertės matavimą. Teigiama, kad mokslo žurnalo vertė išreiškiama dviejų tipų rodikliais: žurnalo turinio rodikliai, kurie yra susiję su publikacijos citavimu, ir žurnalą apibūdinantys rodikliai.

Trečioje straipsnio dalyje analizuojant antro tipo mokslo žurnalo vertės rodiklius buvo tiriama, kaip mokslo žurnalo STEPP vertės raida atspindi socialinio darbo disciplinos vertės pokyčius. Tokie rodikliai, kaip antai žurnalo periodiškumas ir turinio kokybė, leidžia teigti, kad žurnalo STEPP ir atitinkamai socialinio darbo disciplinos vertė didėjo. Tačiau pažvelgus į žurnalo specifiškumo rodiklį, matoma, kad žurnale STEPP dominuoja dvi disciplinos – socialinis darbas ir socialinė politika. Kadangi aiškios specifiškumo rodiklio kaitos raidos tendencijos nematoma, todėl remiantis šiuo rodikliu negalima nieko pasakyti apie disciplinų ir žurnalo vertės pokyčius.

LITERATŪRA

- Bagdonas, A. 2001. Socialinis darbas Lietuvoje: raidos, praktikos ir akademinis aspektai, in *STEPP (Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika)*, nr. 1, p. 10–35.
- Bagdonas, A., Lazutka, R. 2007. Socialinio darbo studijos Vilniaus universitete: penkiolikos metų patirtis, in *STEPP (Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika)*, 4: 45–59.
- Coleman, J. S. 2005. *Socialinės teorijos pagrindai*. Vilnius: Margi raštai.
- Elster, J. (ed.) 1992. *The multiple self*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Elster, J. 2004. *Explaining social behavior: more nuts and bolts for the social sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kirtiklis, K. 2014. Kas yra akademinės disciplinos ir kaip įmanoma mąstyti tarpdiscipliniškumą?, *Filosofija. Sociologija*, 25(1): 3–10.
- Maskeliūnas, S. 2011. Lietuvos mokslo produkcijos vertinimo įtaka Lietuvos mokslo žurnalų leidybai, *Mokslo ir technikos raida*, 3(2): 129–138.
- Maskeliūnas, S.; Dagienė, E. 2011. Mokslo publikacijų vertinimas Lietuvoje ir pasaulyje, *Mokslas ir technika*, 5: 32–33.
- Norkus, Z. 2001. Akademinis mokslas ir demokratija, *Politologija*, 4 (24): 1–50.
- Ostrom, E. 2005. *Understanding institutional diversity*, Princeton University Press, Princeton, Oxford.
- Railienė, B. 2009. Naujos mokslinių mokyklų tyrinėjimo galimybės, *Mokslo ir technikos raida*, 1(1): 45–49.
- Sokal, A. D. 1996. A Physicist Experiments With Cultural Studies, *Lingua Franca*.
- Trumpienė, A., Šegždienė, E. 2011. Mokslometrija: teorija, šaltiniai, metodai, *Mokslo ir technikos raida*, 3 (2): 105–119.
- Tamulaitis, G. 2011. Mokslometrijos darbo įrankiai: ką apie juos žinome ir kaip juos naudojame, *Mokslo ir technikos raida*, 3(2): 101–104.
- Wallerstein, I.; Juma, C.; Fox Keller, E.; Kocka, J.; Lecourt, D.; Mudimbe, V. Y.; Mushakoj, K.; Prigogine, I.; Taylor, P. J.; Trouillot, M. P. 2002. *Atverkime socialinių mokslų gelmes*, Vilnius: Knygiai.
- Wallerstein, I. 2004. The three meanings of discipline, in *Re-inventing the Social Sciences*, OECD, 22–25.
- Weingart, P. 2005. Impact of bibliometrics upon the science system: Inadvertent consequences?, *Scientometrics*, 62(1): 117–131.
- Whitley, R. 2000. *The intellectual and social organization of the sciences*, Oxford University Press, Oxford.

THE ACADEMIC DISCIPLINE OF SOCIAL WORK AND SCIENTIFIC JOURNAL STEPP

Eugenijus Dunajevus

Summary

The goal of the paper was to explore the development of social work academic discipline through the lenses of scientific journal STEPP. The relationship between academic discipline and scientific journal is explained in the first part of the paper. Wallerstein's theory of academic discipline and Ostrom's framework for institutional analysis and development were employed in order to justify the relationship between academic discipline and scientific journal. The value of discipline correlates with the value of journal. The methods for journals value measurement are discussed in the second part of the paper. It can be defined by two types of journal value measurement tools. The content of journal is measured through the citing in the first method. The indicators of various journal characteristics are measured with the second tool. The value of journal STEPP was analysed in the third part of the paper. It was taken that the dynamics of journal's value express the dynamics of value of social work discipline at Vilnius University. The second type of journal value measurement tool was employed. Such indicators as periodicity and the quality of content suggest the rise of journal's value. The indicator of specificity shows that the journal is dominated by two disciplines – social work and social policy. On the other hand, it is not possible to specify the trend of journal's value change, according to the indicator of specificity. Overall, the results of data analyses suggest the rise of journal and discipline value.

Key words: STEPP, academic discipline, value, bibliometrics, social work.